

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 kwietnia 2021 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. po rozpatrzeniu wniosku R. K. z dnia 24 lutego 2021 roku przyznał mu emeryturę od dnia 16 marca 2021 roku, tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego.

Podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego zewidencjonowanych na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwanie życia, dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę.

- kwota składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji wynosi 45297,67 zł
- kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego wynosi 574617,56 zł
- średnie dalsze trwanie życia wynosi 217,60 m-cy
- wyliczona kwota emerytury wynosi 2848,88 zł

Wysokość emerytury została obliczona zgodnie z zasadami określonymi w art. 26 ustawy emerytalnej:

$((...),67 + (...),56) / 217,60 = 2848,88 \text{ zł.}$

Od 01-05-2021 obliczona emerytura brutto wynosi 2848,88 zł.

Wysokość świadczenia do wypłaty miesięcznie wynosi 2372,48 zł.

Zakład odmówił przyznania rekompensaty ubezpieczonemu ponieważ na wymagane 15 lat pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze udowodnił jedynie 4 miesiące i 24 dni w okresie od 28.08.1989 do 05.09.1989 oraz od 08.09.1989 do 22.01.1990.

Do stażu pracy w warunkach szczególnych nie przyjęto okresów:

- od 14.09.1971 do 30.06.1986 oraz od 23.10.1986 do 28.02.1989 z okresu zatrudnienia w Spółdzielni Pracy im. W. (...) ponieważ świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z 30.06.1983 r. które zostało przedłożone do wniosku zawiera nieprawidłowości tj.: brak charakteru wykonywanej pracy oraz niezgodne brzemienne stanowiska: „dziewiarz szydełkarek cylindrycznych” zamiast „dziewiarz falowarek, szydełkarek, osnowarek” zgodnie z Wykazem A, dział VII, poz. 4, pkt 12 stanowiącym załącznik do zarządu Centralnego Związku (...), na które powołał się zakład pracy.

Za okresy na umowę o pracę tj. od 14.09.1971 do 10.04.1976, od 10.05.1978 do 31.12.1978, od 04.08.1986 do 03.10.1986, za które nie przedłożono dochodów przyjęto obowiązujące w tych okresach kwoty minimalnego wynagrodzenia.

(decyzja – k. 9-11 plik III załączonych do sprawy akt organu rentowego)

Odwołanie od w/w decyzji w części dotyczącej odmowy przyznania rekompensaty w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze wniósł R. K. wnosząc o jej zmianę. W treści uzasadnienia skarżący wskazał, że w spornym okresie pracował na maszynach dziewiarskich o nazwie szydełkarki. Maszyny obsługiwał cały czas, była to praca ciężka i wymagająca, o dużym natężeniu hałasu i zapylenia. Każdy z pracowników miał swoją grupę maszyn i w tego rodzaju obsłudze specjalizował się. Zgodnie z definicją i opisami maszyn szydełkarki dzielimy na maszyny płaskie i

cyldryczne. W świadectwie pracy użyto bardziej szczegółowej nazwy tj. szydełkarki cyldryczne, ale dodano również stanowisko – (...). (odwołanie – k. 3-3 verte)

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie wywodząc jak w zaskarżonej decyzji. (odpowiedź na odwołanie – k. 5)

Na rozprawie w dniu 11 maja 2022 roku wnioskodawca poparł odwołanie, zaś pełnomocnik ZUS wniósł o jego oddalenie.

(końcowe stanowiska stron – rozprawa z dnia 11 maja 2022 roku e-protokół (...):27:12 – 00:29:27 – płyta CD – k. 67)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

R. K. urodził się w dniu (...).

(okoliczność bezsporna)

W dniu 24 lutego 2021 roku wnioskodawczyni złożyła do ZUS wniosek o emeryturę wraz z rekompensatą.

(wniosek – k. 1-3 verte plik III załączonych do sprawy akt organu rentowego)

W zaskarżonej decyzji ZUS z dnia 9 kwietnia 2021 roku przyznającej wnioskodawcy emeryturę i odmawiającej przyznania mu rekompensaty za pracę w szczególnych warunkach wskazano, że R. K. bezspornie udowodnił 4 miesiące i 24 dni zatrudnienia w szczególnych warunkach, tj. od 28.08.1989 do 05.09.1989 oraz od 08.09.1989 do 22.01.1990.

(decyzja – k. 9-11 plik III załączonych do sprawy akt organu rentowego)

R. K. zatrudniony był w Spółdzielni Pracy im. W. (...) w Ł. w okresie od dnia 14 września 1971 roku do dnia 30 czerwca 1986 roku oraz od dnia 23 października 1986 roku do dnia 28 lutego 1989 roku.

(świadectwo pracy – k. 14-14 verte, (koperta) – k. 63, k. 64, umowa – k. 15-15 verte, karta obiegowa zmiany – k. 16-16 verte, k. 25-25 verte, k. 33-33 verte, k. 42-42 verte, k. 47-47 verte, skierowanie – k. 17, podanie – k. 18, k. 30, k. 35, k. 39-41, akordy – (koperta) – k. 4, k. 19-21 verte, k. 24-24 verte, 26-29, k. 31-31 verte, k. 34-34 verte, k. 36-36 verte, k. 38-38 verte, k. 43, k. 45, k. 48, k. 49, umowa o pracę – k. 32-32 verte, zaświadczenie – k. 44-44 verte, życiorys – k. 46, kwestionariusz osobowy – k. 50-51 verte, karty wynagrodzeń – k. 52-60)

W okresie od dnia 24 kwietnia 1976 roku do dnia 12 kwietnia 1978 roku wnioskodawca pełnił zasadniczą służbę wojskową.

(zaświadczenie – k. 22-22 verte, pismo – k. 23)

Z dniem 10 maja 1978 roku skarżącemu powierzono obowiązki dziewiarza saneczkowego na punkcie usługowym.

(akord – k. 24-24 verte, karta obiegowa zmiany – k. 25-25 verte)

W dniu 14 maja 1984 roku wnioskodawca wniósł o przeniesienie go z Punktu Usługowego nr (...) na maszyny okrągłe w dziewiarni A.

(podanie – k. 30)

W dniu 11 czerwca 1987 roku odwołujący wniósł o przeniesienie z punktu Usługowego nr (...) ze stanowiska dziewiarza saneczkowego na stanowisko dziewiarza maszyn okrągłych w oddziale A. Wskazane podanie zostało rozpatrzone pozytywnie. (podanie – k. 35)

Z dniem 15 czerwca 1987 roku wnioskodawcy powierzono obowiązki dziewiarza szydełek cylindrycznych.

(akord – k. 36-36 verte)

Z wystawionego świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach przez Spółdzielnię Pracy im. W. (...) w Ł. wynikało, że wnioskodawca będąc zatrudniony we wskazanym zakładzie pracy od dnia 14 września 1971 roku do dnia 30 czerwca 1986 roku oraz od dnia 23 października 1986 roku do dnia 28 lutego 1989 roku stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę dziewiarza szydełkarek cylindrycznych na stanowisku dziewiarza szydełkarek cylindrycznych wymienionym w wykazie A dziale VII poz. 4 pkt 12 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały nr 80 Zarządu Centralnego Związku (...) z 30 czerwca 1983 roku w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych spółdzielczości pracy. (świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach – k. 8 plik III załączonych do sprawy akt organu rentowego)

W spornym okresie wnioskodawca pracował na hali produkcyjnej gdzie było umieszczonych sześć maszyn dziewiarskich i pracowało dwóch dziewiarzy na dwie zmiany, wykonując przez cały czas pracę dziewiarza polegającą na wykonywaniu materiałów do wyrobu bluzek, sukienek. Maszyny były głośne. Panowało duże zapylenie. Odwołujący pracował na maszynach osnowowych, na maszynach saneczkowych, na szydełkarkach. Maszyna osnowowa to 5 osnów. Maszyna saneczkowa to była maszyna z płytą ręcznie przesuwaną. Maszyna szydełkowa była cylindryczna, bo miała okrągły bęben. W cylindrze były igły i łączyły materiał jak szydełko. Przędza, którą stosował wnioskodawca była bawełniana. Do obowiązków dziewiarza należało odkurzanie cylindrów, gdyż na maszynach cylindrycznych w czasie obracania się wytwarzał się kurz. Nie było wyciągów ani wentylatorów. Było tylko okno. Wnioskodawca odkurzał cylinder ręcznie kompresorem. Czyszczenie polegało na wydmuchiwaniu pozostałości z cylindra, wówczas pomieszczenie wypełniało się unoszącymi się w powietrzu odpadami. Raz w tygodniu było czyszczenie.

(zeznania wnioskodawcy na rozprawie w dniu 11 maja 2022 roku e-protokół (...):03:57 – 00:27:12- płyta CD – k. 67)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o całokształt materiału dowodowego zebranego w sprawie, w szczególności o dokumenty zawarte w załączonych do akt sprawy aktach ZUS oraz na podstawie osobowych źródeł dowodowych w postaci zeznań wnioskodawcy R. K., jak i dokumentów z akt osobowo – płacowych skarżącego w formie uwierzytelnionych kopii ze Spółdzielni Pracy im. W. (...) w Ł., w tym m.in. angaży, umowy o pracę oraz kart obiegowych zmiany.

W ocenie Sądu także świadectwo pracy w warunkach szczególnych wydane wnioskodawcy przez tego pracodawcę pomimo posiadania pewnych niedoskonałości zasadniczo potwierdza, że w spornym okresie ubezpieczony wykonywał prace w szczególnych warunkach.

Podkreślić należy, że zgodnie z przyjętym orzecznictwem w tym min. wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt III AUa 3113/08, opubl. w LEX nr 552003, świadectwo pracy w warunkach szczególnych wydane pracownikowi przez pracodawcę jako dokument prywatny stanowi domniemanie i podstawę do przyjęcia, iż okres pracy w nim podany jest okresem pracy w warunkach szczególnych, o którym mowa w art. 32 ust. 2 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Domniemanie faktyczne może być obalone, jednak ciężar dowodowy obciąża wtedy organ rentowy.

Dokument taki może wystawić pracodawca, który jest uprawniony do wystawienia świadectwa pracy w warunkach szczególnych. W niniejszym postępowaniu organ rentowy nie wykazał w żaden sposób, aby powyższy dokument został podrobiony bądź przerobiony ani, że jego merytoryczna treść jest niewłaściwa.

Jednocześnie Sąd uznał, że zeznania ubezpieczonego są logiczne, spójne na istotne okoliczności sprawy i dał im wiarę w świetle całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, a zwłaszcza w kontekście dokumentów zebranych w sprawie. Co również istotne zeznania ubezpieczonego nie zostały zasadnie podważone przez organ rentowy w toku procesu.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Stosownie do art. 2 pkt. 5 i art.21 ust.1 ustawy o emeryturach pomostowych (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1924) rekompensata stanowi odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabydą prawa do emerytury pomostowej.

Celem rekompensaty, podobnie jak i emerytury pomostowej, jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych przy pracach w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W przypadku rekompensaty realizacja tego celu polega jednak nie na stworzeniu możliwości wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, lecz na odpowiednim zwiększeniu podstawy wymiaru emerytury z FUS, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (tak M. Zieleniecki - Komentarz do art.21 ustawy o emeryturach pomostowych, LEX, por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 31.03.2016 r., III AUa 1899/15 – LEX 2044406).

Zgodnie z art.21 ust.1 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Stosownie do treści ust. 2 tego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W myśl art. 23 ust.1 i 2 powołanej ustawy ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę; rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Artykuł 2 pkt 5 i art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych formułują dwie zasadnicze przesłanki nabycia prawa do rekompensaty, tj.:

- 1) nienabycie prawa do emerytury pomostowej,
- 2) osiągnięcie okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynoszącego co najmniej 15 lat.

Przesłanką negatywną zawartą w art. 21 ust.2 ustawy o emeryturach pomostowych jest nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W literaturze podkreśla się, że wykładnia przepisu art. 21 ust.2 ustawy o emeryturach pomostowych nie może prowadzić do absurdalnego wniosku, że prawo do rekompensaty przysługuje wyłącznie tym osobom, które nie nabyły prawa do jakiegokolwiek emerytury z FUS. Skoro zgodnie z art.23 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, a zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., za których były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne przed dniem 1 stycznia 1999 r., to warunek sformułowany w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych należy rozumieć w taki sposób, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych objętych systemem emerytalnym zdefiniowanej składki, którzy przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego nie nabyli prawa do emerytury z FUS obliczanej według formuły zdefiniowanego świadczenia. Przyjąć tym samym również należy, że rekompensata nie przysługuje tym ubezpieczonym, którzy zostali objęci ubezpieczeniem społecznym lub rozpoczęli służbę po 31 grudnia 1998 roku.

Analiza układu warunkującego prawo do emerytury pomostowej prowadzi do wniosku, że świadczenie to przysługuje tym pracownikom, którzy osiągnęli co najmniej 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art.32 ust.1 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ale nie nabyli prawa do emerytury pomostowej z powodu nieuznania ich pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (tak M. Zieleniecki - Komentarz do art.21 ustawy o emeryturach pomostowych, LEX).

Stosownie natomiast do treści art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2020 r. , poz. 53), za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Z kolei art. 32 ust.4 ustawy emerytalnej stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, to jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43 ze zm.).

Z § 1 cytowanego rozporządzenia wynika, że jego treść stosuje się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. Przepis § 2 ust.1 rozporządzenia ustala, że za okresy uzasadniające nabycie prawa do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu uważa się okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W świetle § 2 ust. 1 wskazanego rozporządzenia oraz zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przy czym powyższe okoliczności pracownik jest obowiązany udowodnić (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 1997 r. II UKN 417/97 – (...) i US (...) i wyrok Sądu Najwyższego z 15 listopada 2000 r. II UKN 39/00 Prok. i Prawo (...)).

Okolicznością sporną w niniejszej sprawie było ustalenie, czy wnioskodawcy przysługuje świadczenie w postaci rekompensaty, której warunki przyznania reguluje art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych.

W celu rozstrzygnięcia, czy R. K. jest uprawniony do rekompensaty na podstawie art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych konieczne było zatem ustalenie, czy legitymuje się on 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz czy nie nabył prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Druga z wyżej wymienionych przesłanek nie była przedmiotem kontrowersji między stronami niniejszego postępowania. Bezspornie bowiem ubezpieczony nie pobiera świadczeń emerytalnych przyznanych z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Sporną decyzją z dnia 9 kwietnia 2021 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. po rozpatrzeniu wniosku R. K. z dnia 24 lutego 2021 roku przyznał mu emeryturę od dnia 16 marca 2021 roku, tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego jednocześnie odmawiając mu przyznania rekompensaty. Poza sporem było, że wnioskodawca bezspornie wykazał staż pracy w warunkach szczególnych w ilości 4 miesiące i 24 dni w okresie od 28.08.1989 do 05.09.1989 oraz od 08.09.1989 do 22.01.1990.

W ocenie Sądu wnioskodawca spełnia warunek co do posiadania 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43) w § 2 ust. 2 zobowiązuje zakłady pracy do stwierdzenia okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wyłącznie na podstawie posiadanej dokumentacji.

Brak takiego świadectwa lub jego zakwestionowanie przez organ rentowy nie wyklucza jednak dokonania ustalenia zatrudnienia w warunkach szczególnych innymi środkami dowodowymi w toku postępowania sądowego.

Należy wskazać, że świadectwo pracy w warunkach szczególnych wydane pracownikowi przez pracodawcę z zachowaniem warunków przewidzianych normą § 2 ww. rozporządzenia stanowi domniemanie i podstawę do przyjęcia, iż okres pracy w nim podany jest okresem pracy w warunkach szczególnych. Samo jednakże posiadanie świadectwa pracy potwierdzającego wykonywanie zatrudnienia w warunkach szczególnych organu rentowego nie wiąże i nie przesądza automatycznie o przyznaniu świadczenia emerytalnego na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach w postępowaniu sądowym traktuje się jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Dokument taki może być więc weryfikowany pod kątem prawdziwości wskazanych w nim faktów (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 listopada 2008 roku sygn. III AUa 3113/08, Lex nr 552003; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 30 listopada 2006 roku sygn. III AUa 466/06, opubl: Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach rok 2007, Nr 3, poz. 8; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 24 września 2008 roku sygn. III AUa 795/08, opubl: Orzecznictwo Sądów Apelacji B. rok 2008, Nr 4, str. 60). Sąd nie jest zatem w żaden sposób związany oceną charakteru zatrudnienia pracownika dokonaną przez pracodawcę w wystawionym pracownikowi świadectwie wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Ma ono służyć jedynie celom dowodowym. Dokument ten podlega co do swojej wiarygodności i mocy dowodowej takiej samej ocenie, jak każdy inny dowód (art. 233 § 1 k.p.c.) – vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2009 r., sygn. I UK 316/08, LEX nr 707858, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2011 r., sygn. akt III UK 213/10, LEX nr 950436).

Okresy pracy w warunkach szczególnych wskazane w powołanym wyżej rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach mogą być wykazywane przez zainteresowanego, przed Sądem wszelkimi środkami dowodowymi, a przewidzianymi przez kodeks postępowania cywilnego, a w szczególności dokumentami z osobowych akt pracowniczych, zeznaniami świadków, przesłuchaniem stron. Przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków przed organem rentowym nie jest dopuszczalne (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1985 roku - III UZP 5/85 LEX nr 14635, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1984 roku - (...)LEX nr 14630 uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1984 roku - III UZP 6/84 LEX nr 14625).

Podkreślić należy, że istotnym jest jakie prace realnie w toku swojego zatrudnienia wykonywał skarżący oraz czy prace te są wymienione w cytowanym wyżej Rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 roku, gdyż właśnie to Rozporządzenie jest aktem prawnym, w oparciu o który należy orzekać, czy dana praca była pracą w warunkach szczególnych. Sama nazwa stanowiska (lub brak tej nazwy) nie może dyskwalifikować faktycznie wykonywanych prac w spornym okresie zatrudnienia jako prac wykonywanych w szczególnych warunkach.

Dla celów ustalenia pracy w warunkach szczególnych znaczenie ma nie nazewnictwo zajmowanych stanowisk, lecz faktyczny zakres wykonywanych prac.

Stąd celem rozstrzygnięcia spornej kwestii zasadnym stało się zatem ustalenie, czy praca wykonywana przez wnioskodawcę w Spółdzielni Pracy im. W. (...) w Ł. w okresie od dnia 14 września 1971 roku do dnia 30 czerwca 1986 roku oraz od dnia 23 października 1986 roku do dnia 28 lutego 1989 roku była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych, o jakich mowa w cytowanych wyżej przepisach.

W toku niniejszej sprawy, na podstawie dowodów z zeznań wnioskodawcy oraz dokumentów Sąd ustalił, że wnioskodawca pracował w warunkach szczególnych w trakcie zatrudnienia w Spółdzielni Pracy im. W. (...) w Ł. w w/ w okresach na stanowiskach: dziewiarza saneczkowego, dziewiarza szydełek cylindrycznych tj. na stanowiskach wymienionych w wykazie A Dziale VII poz. 4 jako prace przy produkcji i wykańczaniu wyrobów włókienniczych pkt 12 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego nr 7 z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze.

Z zeznań wnioskodawcy jasno wynikało, że w spornym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował na stanowiskach dziewiarza saneczkowego, dziewiarza szydełek cylindrycznych. Na hali produkcyjnej, w której

pracował skarżący było głośno, panowało duże zapylenie. Odwołujący przez cały sporny okres wykonywał pracę dziewiarza - pracował na maszynach osnowowych, na maszynach saneczkowych, na szydełkarkach. Wnioskodawca wykonywał materiały do wyrobu bluzek, sukienek. Ponadto do zakresu jego obowiązków jako dziewiarza należało odkurzanie cylindrów. Wnioskodawca odkurzał cylinder ręcznie kompresorem. Okoliczność, że angaże określali stanowiska niezgodnie z przepisami rozporządzenia o pracy w warunkach szczególnych nie oznacza, że wnioskodawca nie pracował na maszynach określanych przez te przepisy. Bowiem szydełkarka to maszyna dziewiarska realizująca technikę dziania określaną jako "technikę szydełkowania w układzie rządkowym". S. wytwarzają dzianiny rządkowe. S. pracują igłami jęczyczkowymi, chociaż niektórzy producenci maszyn wprowadzają maszyny pracującymi igłami dwudzielnymi. Rodzajem maszyn dziewiarskich są maszyny saneczkowe czy „okrągłe” fachowo zwane cylindrycznymi. Różnica polega na technologii przesuwu dzianiny jednak wszystkie one są maszynami dziewiarskimi szydełkarkami.

Praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do ww. rozporządzenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 roku, sygn. II UKN 598/00, Lex nr 79840, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2009 roku sygn. I PK 194/08, Lex nr 653420). Nie jest natomiast dopuszczalne uwzględnianie przy ustalaniu okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika, przez co tak zatrudniony nie spełniał koniecznego warunku dla uzyskania wcześniejszych uprawnień emerytalnych, jakim było stale wykonywanie pracy szkodliwej w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na zajmowanym stanowisku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008 r. sygn. II UK 306/07 Lex 528599).

Podsumowując, stwierdzić należy, że po uwzględnieniu spornego okresu zatrudnienia wnioskodawcy niewątpliwie spełnia on wymóg co najmniej 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych. Tym samym wnioskodawcy przysługuje prawo do spornego świadczenia.

Na zakończenie należy odpowiedzieć na pytanie czy wnioskodawca który miał świadectwo pracy w warunkach szczególnych (z niedoskonałościami opisanymi przez ZUS) oraz spełniał kryteria ogólnego stażu pracy na dzień 1 stycznia 1999 roku ma prawo ubiegać się o rekompensatę. Wprawdzie ZUS nie kwestionował tej okoliczności to jednak należy uznać, za organem emerytalnym, że ubezpieczony ma prawo do rekompensaty skoro nie nabył emerytury w obniżonym wieku.

Rozważania należy rozpocząć od podkreślenia, że interpretacji ust. 2 art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych, należy dokonywać przy uwzględnieniu uregulowania zawartego w art. 2 ust. 5 ustawy zgodnie, z którym użyte w ustawie określenie rekompensata oznacza odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Rekompensata jest zatem odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które rozpoczęły pracę przed 1.1.1999 r. i nie nabyły prawa do emerytury pomostowej w zamian za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Analogiczne stanowisko zajął Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 25.11.2010 r. (K 27/09, OTK-A 2010, Nr 9, poz. 109).

Skoro, jak wynika z powyższego, celem rekompensaty jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, to przesłanka negatywna, o której mowa w art. 21 ust. 2 ustawy, na co wskazuje wykładnia funkcjonalna tego przepisu, zachodzi jedynie w przypadku pobierania emerytury przyznanej w obniżonym wieku emerytalnym np. na podstawie art. 46 w zw. z art. 32 lub 39 czy też art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych bądź na podstawie art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku – Karta Nauczyciela. (por. wyrok SA w Łodzi z dnia 14 grudnia 2015 r., sygn. akt III AUa 1070/15)

W wyroku z dnia 16 maja 2018 roku w sprawie III UK 88/17 Sąd Najwyższy uznał, że rekompensata, o której mowa w art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych, nie przysługuje osobie, która ex lege nabyła prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociażby nie złożyła wniosku o to świadczenie i nie uzyskała prawa do niego potwierdzonego decyzją organu rentowego.

Powyższe rozumowanie Sąd ten wywiódł z uznania, że wykładnia gramatyczna ustawowej definicji rekompensaty jednoznacznie wskazuje, że świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Potwierdzeniem tej tezy, zdaniem Sądu Najwyższego jest wykładnia art. 2 pkt 5 dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych (celowościowych). Celem tego przepisu jest bowiem przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi on dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. Nie dotyczy on natomiast ubezpieczonych, którzy po spełnieniu wszystkich ustawowych warunków wcześniejszego przejścia na emeryturę nie zrealizowali tego uprawnienia. Również regulacja art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych potwierdza taki sposób rozumienia omawianej rekompensaty. O ile bowiem w ust. 1 przewiduje on pozytywną przesłankę nabycia prawa do rekompensaty, którą stanowi legitymowanie się co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które przy spełnieniu pozostałych warunków dawałoby przecież podstawę do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym według dotychczas obowiązujących przepisów, o tyle w ust. 2 wymienia także przesłankę negatywną, stanowiąc, że rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Z tego rozumowania Sąd Najwyższy dalej wnioskuje, że łączne odczytanie art. 2 pkt 5 oraz art. 21 ust. 2 ustawy jednoznacznie wskazuje więc, że w drugim z wymienionych przepisów nie chodzi o nabycie prawa do jakiegokolwiek emerytury, ale do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na jednej z podstaw przewidzianych w ustawie emerytalno-rentowej. Niemożność wcześniejszego skorzystania z uprawnień emerytalnych na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów stanowi bowiem ową szkodę, którą rekompensata ma naprawić przez przyznanie odpowiedniego dodatku do kapitału początkowego (art. 23 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych).

Dodatkowo Sąd Najwyższy wskazuje, że zarówno art. 2 pkt 5, jak i art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych posługują się tym samym pojęciem nabycia prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalno-rentowej, przy czym pierwszy z nich mówi o utracie możliwości nabycia tego prawa jako jednym z (pozytywnych) elementów definicji rekompensaty, natomiast drugi z tych przepisów uznaje nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emerytalno-rentowej za negatywną przesłankę prawa do rekompensaty. Kluczowa dla rozstrzygnięcia kwestii, kto może skutecznie ubiegać się o prawo do rekompensaty, a kto tego prawa zostanie pozbawiony zdaniem Sądu Najwyższego, jest prawidłowa wykładnia pojęcia „nabycie prawa do emerytury”, przy dokonywaniu której bez wątpienia pomocne będą odnoszące się do tego pojęcia wypowiedzi doktryny oraz orzecznictwa. Tak w doktrynie jak i w judykaturze wyodrębnia się zaś nabycie prawa in abstracto (w wyniku kształtującego działania norm prawnych na sferę prawną ich adresatów, którego istota wyraża się w tym, że spełnienie warunków określonych hipotezą normy prawnej w sposób konkretny, sprawdzalny i pozytywny sprawia, iż dyspozycja normy znajduje zastosowanie jako czynnik automatycznie kształtujący sferę prawną określonych podmiotów) oraz nabycie prawa in concreto (na podstawie decyzji administracyjnych dotyczących osób indywidualnie chronionych). W ubezpieczeniach społecznych regułą jest przy tym kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Dlatego też, prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych powstają z zastosowaniem mechanizmu ich nabywania in abstracto (por. R. Babińska: Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007, s. 13-44 oraz K. Ślebzak: Ochrona emerytalnych praw nabytych, Warszawa 2009, s. 74-95 i powołana tam literatura oraz orzecznictwo).

Generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, ustanawia art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Regulację tę rozumie się natomiast w ten sposób, że jeżeli wszystkie przesłanki nabycia prawa do emerytury (lub renty) zostały spełnione, to prawo do świadczenia powstaje, nawet gdy nie został złożony wniosek o jego przyznanie (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 listopada 2014 r., I UK 100/14, LEX nr 1567460 oraz z dnia 18 lutego 2015 r., I UK 225/14, OSNP 2016 nr 11, poz. 141). Nabycie prawa in abstracto nie aktualizuje natomiast obowiązku instytucji ubezpieczeniowej do ustalenia i realizacji świadczenia, bez uprzedniego podjęcia przez ubezpieczonego stosownej czynności, tj. złożenia wniosku emerytalnego (rentowego), przez którą to czynność wnioskodawca ujawnia się jako uprawniony do świadczenia i zainteresowany jego realizacją. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest zatem elementem układu warunkującego nabycie prawa do emerytury, gdyż ten jest zawarty w przepisach ustawy określających warunki do przyznania tego świadczenia. Jak zauważył Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 2/00 (OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 418), wniosek o przyznanie świadczenia stanowi jedynie żądanie realizacji powstałego ex lege prawa. Moment złożenia wniosku ma natomiast znaczenie dla określenia początkowej daty uruchomienia wypłaty emerytury lub renty. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, świadczenia wypłaca się bowiem poczynając od dnia powstania prawa do nich, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Ukształtowana tym przepisem relacja między nabyciem prawa do świadczenia a jego realizacją wyklucza możliwość wstecznego wypłacania emerytury lub renty, tj. za okres po nabyciu prawa do świadczenia a przed złożeniem wniosku o jego realizację, co ma zapobiegać zjawisku kapitalizacji świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2011 r., I UK 86/11, L.). Skoro nabycie prawa do świadczenia emerytalno-rentowego następuje z mocy ustawy, z chwilą spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich warunków wymaganych do jego powstania, decyzja organu rentowego ustalająca to prawo ma charakter deklaratoryjny (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UZP 3/11, OSNP 2010 nr 17-8, poz. 217). Ani data złożenia wniosku, ani data wydania decyzji nie przesądza więc o stanie prawnym mającym zastosowanie do oceny istnienia po stronie wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia. Wypada także przypomnieć, że rozróżnienie powstania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych i prawa do ich wypłaty występowało w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 73 i art. 99). Zatem istnienia prawa do świadczeń, wiążącego się ze spełnieniem warunków nabycia tego prawa nie można utożsamiać z przyznaniem świadczenia. Przyznaniem świadczenia jest ustalenie prawa do jego pobierania, a więc do wypłaty (por. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1989 r., III UZP 11/89, OSNCP 1990 nr 6, poz. 72 i wcześniejszą uchwałę z dnia 10 sierpnia 1988 r., III UZP 22/88, OSNCP 1989 nr 12, poz. 194, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2006 r., III UK 95/06, LEX nr 950628).

W ocenie Sądu Okręgowego wnioskowanie Sądu Najwyższego jest zgodne ze stanowiskiem Sądu Okręgowego poza rozumieniem prawa do nabycia świadczenia. Może tutaj (stosowane czasami zamiennie) pojęcie prawa i uprawnienia wskazywałoby na potencjalne rozróżnienie uprawnienia do realizacji prawa (np. uprawnienia do złożenia wniosku o prawo) od prawa do nabycia świadczenia czyli uzyskania określonej jednostkowej i konkretnej decyzji administracyjnej. Nie ulega wątpliwości, że zasadnicze znaczenie ma wykładnia językowa (gramatyczna). Żadna inna wykładnia nie może wypaczać rozumienia tekstu skoro tym językiem posługuje się społeczeństwo na terenie którego prawo funkcjonuje. Nie ulega też wątpliwości, że nikt nie nabywa prawa przez sam zapis ustawowy nawet jeżeli spełnia przesłanki ustawowe.

Według słownika języka polskiego PWN „nabycie to otrzymanie coś na własność, płacąc za to albo uzyskanie lub zdobycie” Jednoznacznie wynika z tego, że w rozumieniu językowym tylko „uzyskanie” lub „zdobycie” czegoś (np. prawa) powoduje nabycie. Oznacza to, że nie można „nabyć” (np. prawa) hipotetycznie. Nawet jeżeli regulacja ustawowa dotyczy oczekiwania prawnego (ekspektatywy - oczekiwanie na ziszczenie) to także taka okoliczność nie powoduje nabycia prawa choć niewątpliwie zmierza do jego nabycia. Ewentualne wyjątki prawne stosowane przez ustawodawcę potwierdzają regułę, że nabyć można tylko wtedy gdy określano prawo zostaje przypisane określonemu adresatowi. W konsekwencji okoliczność, że określony adresat normy prawnej spełnia (hipotetycznie) warunki przez tą normę przewidziane nie oznacza, że nabyło to prawo.

W języku prawniczym można zaakceptować nabycie skutkiem którego następuje uzyskanie własności, lub innego prawa: od praw wyborczych po prawo użytkowania wieczystego, w sposób przewidziany przez ustawę. Wyróżnia się nabycie pierwotne i nabycie pochodne. Pierwsze z nich zachodzi wtedy, nabywca danego prawa podmiotowego, nie uzyskał go od innej osoby. Nie jest więc efektem oświadczenia woli „poprzednika”, nie następuje jego przekazanie lub element przysługiwania go innemu podmiotowi. Nabyciem pierwotnym jest np. wytworzenie nowej rzeczy lub zawłaszczenie rzeczy niczyjej.

Z kolei nabycie pochodne polega na tym, że nabywca uzyskuje już istniejące prawo od innej osoby. Następuje ono na skutek czynności prawnej, czynności faktycznej lub z mocy samego prawa. Dzieli się ono na nabycie konstytutywne bądź translatywne. Pierwsze z nich powstaje w tym samym momencie, co dane prawo. Nabycie konstytutywne występuje wtedy gdy z danego uprawnienia można wyprowadzić nowe – węższe względem niego np. prawo własności i najem tej rzeczy. Występuje ono jako nabycie pochodne lub nabycie pierwotne. Jako pierwotne nabycie konstytutywne wskazać można np. nabycie praw wyborczych przez obywatela w momencie wskazanym przez ustawę. Nabyciem konstytutywnym pochodnym jest np. ustanowienie użytkowania wieczystego.

Nabycie translatywne powstaje z chwilą przejścia w całości prawa już wcześniej istniejącego na następcę. Nabycie translatywne występuje jako nabycie pierwotne i nabycie pochodne. Nabyciem translatywnym pierwotnym jest np. zasiedzenie nieruchomości. Jako nabycie translatywne pochodne wskazać można np. zbyte spadku.

Konkludując nabycie oznacza zatem przysporzenie pewnego dobra prawnego na czyjąś rzecz. (tak w drodze czynności prawnej jak i z mocy ustawy). Można powiedzieć, że nabycie prawa to jego posiadanie a nie tylko uprawnienie wynikające z ustawy. Zaznaczyć należy, że w systemie prawa na terenie na którym to prawo funkcjonuje musi panować zasada jednolitości rozumienia pojęć którymi posługuje się ustawodawca. W tej koncepcji nie ma nabycia prawa od ustawodawcy a jedynie uprawnienie do nabycia określonego prawa (np. emerytury).

W konsekwencji trudno zaakceptować stanowisko Sądu Najwyższego w zakresie w jakim uznaje, że ubezpieczony nabywa prawo ex lege rozumiane jako potencjalne uprawnienie do świadczenia. Bowiem, zgodnie z wykładnią językową, nabywa prawo tylko wtedy gdy następuje „przysporzenie” a więc gdy uprawnienie się zrealizowało w formie określonego prawa potwierdzonego dokumentem (decyzją, wyrokiem).

Zdaniem Sądu Okręgowego, jak już wyżej podkreślono, celem rekompensaty, podobnie jak i emerytury pomostowej, jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych przy pracach w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W przypadku rekompensaty realizacja tego celu polega jednak nie na stworzeniu możliwości wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, lecz na zwiększeniu emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. W taki sposób istotę rekompensaty określa zresztą sam ustawodawca, definiując ją w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych jako odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. (tak Sąd Apelacyjny w Gdańsku z 17 grudnia 2015 r. sygn. akt III AUa 717/15, Lex nr 1964970) Ustawodawca w art. 21 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych doprecyzował, że „utrata” nie następuje tylko wtedy gdy ubezpieczonemu przysługuje prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. („nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.). Jak wyżej wykazano, nie można nabyć prawa hipotetycznie, w każdym razie ustawodawca nie wyraził takiej woli w ustawie o emeryturach pomostowych.

Wykładnia funkcjonalna omawianego przepisu wskazuje także, że dotyczy ona tylko pobierania przez osobę występującą o rekompensatę emerytury przyznanej w obniżonym wieku emerytalnym z warunków szczególnych.

W tym stanie rzeczy nie można przyjąć, że celem racjonalnego ustawodawcy było pozbawienie równego traktowania ubezpieczonych przez pozbawienie prawa do zwiększenia świadczenia emerytalnego osób, które pobierają emeryturę

wcześniej niż jak i osób, które faktycznie nigdy nie zrealizowały prawa do tej wcześniejszej emerytury wskutek nie złożenia wniosku, bo kontynuowały zatrudnienie. Przy czym ubezpieczeni do 31 grudnia 2012 roku nie mogli zrealizować swojego prawa z powodu istnienia stosunku pracy. Bowiem nie można było ubiegać się o emeryturę w obniżonym wieku z warunków szczególnych w sytuacji gdy nie była spełniona przesłanka rozwiązania umowy o pracę a o niej decydował ubezpieczony.

Należy uznać, że racjonalny ustawodawca w żadnym wypadku nie dążyłby do stworzenia przepisu sprzecznego z zasadą sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP zrównując sytuację prawną osób pobierających podwyższone już świadczenie wcześniejsze z tytułu pracy w warunkach szczególnych z osobami de facto pozbawionymi prawa do zwiększenia z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia.

Osoby z tej drugiej grupy nie powinny być w istocie karne pozbawieniem prawa do rekompensaty tylko i wyłącznie z tej przyczyny, że nie złożyły wniosku o świadczenie wcześniejsze, jednocześnie świadcząc pracę odprowadzając składki na ubezpieczenia społeczne, wzbogacając w ten sposób fundusz z którego nie mogą czerpać korzyści w formie rekompensaty. Wprawdzie ubezpieczony mógł rozwiązać umowę o pracę jednak nie mógł być pewny uzyskania świadczenia, co dowodzi bardzo bogata praktyka sądowa w tym zakresie. Nie można bowiem przyjmować, że racjonalny ustawodawca bezzasadnie „wypycha” z rynku pracy pracowników zmuszając ich do przyjęcia emerytury pomostowej, z perspektywą, że nie wykażą wszystkich przesłanek i jednocześnie utracą prawo do zatrudnienia którego potem nie mogą odzyskać w ogóle lub na dotychczasowym poziomie.

Trudno też zaakceptować, że pracownik który kontynuował zatrudnienie i odprowadzał składki do funduszu jednocześnie nie pobierając świadczenia będzie gorzej traktowany niż pracownik który nie spełniał warunków do emerytury pomostowej i który też kontynuował zatrudnienie do powszechnego wieku emerytalnego.

W przedmiotowej sprawie w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych, ubezpieczony kontynuował zatrudnienie. Rozwiązanie umowy o pracę i żądanie emerytury pomostowej mogło zakończyć się decyzją odmawiającą, co uczynił ZUS w przypadku rekompensaty gdzie przecież należy spełnić znacznie mniej warunków. Utrata zatrudnienia i brak nabycia prawa do świadczenia powodowałby skutek sprzeczny z zasadą postępowania przez racjonalnego ustawodawcę jak i sprzeczny z prawem obywatela do zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego. Okoliczność, że po 2012 roku warunek braku zatrudnienia odpadł nie ma istotnego znaczenia skoro ustawodawca już od 2009 roku zaczął, według Sądu Najwyższego, różnicować ubezpieczonych bez wsparcia aksjologicznego dla tego typu ustawowej regulacji.

Również brak rozwiązania umowy o pracę stanowił przeszkodę w dochodzeniu emerytury pomostowej. W takim wypadku nastąpiła utrata możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Przy czym ten warunek był zależny od ubezpieczonego a nie od ustawodawcy na co Sąd Najwyższy nie zwrócił uwagi.

Dodać należy, że w art. 2 ust.5 ustawy o emeryturach pomostowych ustawodawca nie sprecyzował przyczyn „utrąty” prawa do emerytury wskazując tylko, że chodzi o odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Kluczowy zwrot „nie nabyły” należy rozumieć funkcjonalnie (kierunkowo) jako uzyskanie prawa w formie decyzji a nie tylko uprawnienia (kto skorzystał z prawa nie może dochodzić rekompensaty).

Ponowić należy, że w art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych mówi się tylko o tym, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Rekompensata nie przysługuje jedynie osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS czyli emerytury w obniżonym wieku z warunków szczególnych. Ustawodawca nie definiuje nabycia prawa jako potencjalnego uprawnienia (ex lege) ale jako rzeczywistego nabycia na podstawie decyzji administracyjnej. W przeciwnym razie ustawodawca dałby wyraz odmiennemu sformułowaniu przepisu.

Bowiem w takiej sytuacji przepis art. 21 ust. 2 powinien brzmieć „rekompensata nie przysługuje osobie, która mogła lub nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.” albo „rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS lub spełniała wszystkie warunki do otrzymania takiej emerytury do chwili uzyskania prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym”.

Jednak ustawodawca nie zastosował żadnej z powyższych technik legislacyjnych. Dlatego wykładnia przepisu art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych nie może przekraczać rozumienia językowego przepisu.

Poza tym, co sygnalizowano, uzupełniająca wykładnia celowościowa a nawet logiczna wskazuje na takie rozumienie przepisu. Bowiem cel przepisu o rekompensacie dotyczy utraty prawa do świadczenia z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Skoro dotyczy to ubezpieczonych którzy nie spełnili co najmniej jednej z przesłanek, to tym bardziej dotyczy ubezpieczonych którzy spełnili wszystkie przesłanki ale nie uzyskali prawa do emerytury w obniżonym wieku lub emerytury pomostowej. Bowiem ci drudzy nie dość, że nie pobierali świadczenia i dokładali się do funduszu przez kolejne pięć lat (podobnie jak ci którzy nie spełnili warunku, jeżeli też pracowali) to na dodatek mieli by być karani przez ustawodawcę albo brakiem korzystania z prawa do zatrudnienia w okresie gdy rozwiązanie umowy o pracę groziło utratą możliwości zarobkowania albo zobowiązaniem przejścia na emeryturę w sytuacji gdy posiadali pełnię zdolności do pracy najemnej. Bowiem żaden przepis prawa ubezpieczeniowego jak i Konstytucja RP nie reguluje, jak pośrednio twierdzi Sąd Najwyższy, zmuszania ubezpieczonego do ryzyka utraty zatrudnienia a potem dodatkowego pokrzywdzenia ubezpieczonego czyli zabrania prawa do rekompensaty mimo przepracowania co najmniej 15 lat w warunkach szczególnych (silniejsze uprawnienie) tak jak ubezpieczony który ma analogiczny staż pracy ale nie spełnia pozostałych warunków prawnych (słabsze uprawnienie).

Mając na uwadze powyższe rozważania wnioskodawca miał prawo do rekompensaty skoro warunek pracy w warunkach szczególnych musiał wykazać przed sądem ubezpieczeniowym.

Na mocy art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2. Dlatego Sąd określił prawo do rekompensaty od miesiąca i roku w którym ubezpieczony złożył wniosek o rekompensatę.

Mając na względzie powyższe, należało zmienić zaskarżoną decyzję ZUS w pkt IV decyzji, o czym Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w sentencji wyroku.

Sędzia.

Z: odpis wyroku z uzasadnieniem i aktami ZUS doręczyć pełnomocnikowi ZUS.

Sędzia.